

**Výchovný ústav, střední škola a školní jídelna
Višňové, Zámek 1, příspěvková organizace**

MINIMÁLNÍ PREVENTIVNÍ PROGRAM

Školní rok 2021/ 2022

**Vypracovala: Mgr. Ingrid Hazuchová, MBA
Schválil: Mgr. Vladislav Popelka**

OBSAH:

1. ÚVOD
2. ZÁKLADNÍ ÚDAJE, REALIZAČNÍ TÝM MPP
3. CHARAKTERISTIKA ZAŘÍZENÍ
4. CÍLOVÉ SKUPINY
5. MINIMÁLNÍ PREVENTIVNÍ PROGRAM
  - 5.1. HLAVNÍ CÍLE MPP
  - 5.2. AKTIVITY PREVENTIVNÍHO PROGRAMU
6. PLÁN AKCÍ S PREVENTIVNÍ TÉMATIKOU pro školní rok 2021/2022
7. PRÁCE S CIZINCÍ BEZ DOPROVODU
8. OSTATNÍ INFORMACE V OBLASTI PREVENCE

PŘÍLOHY:

- Příloha MPP č. 1 – preventivní program proti šikanování
- Příloha MPP č. 2 – preventivní protidrogový program
- Příloha MPP č. 3 – preventivní program zaměřený proti útěkům

1. ÚVOD

Výchovný ústav, střední škola a školní jídelna má ve Višňovém, městyse ležícím v okrese Znojmo, dlouholetou tradici. Zámecká budova, ve které se zařízení nachází, je obklopena rozsáhlým parkem se vzácnými dřevinami s výměrou 16 hektarů. Areál je využíván během celého školního roku, v rámci praktické výuky dopoledne a odpoledne pro mimoškolní aktivity. Celková kapacita koedukovaného zařízení je 48 dětí. Chlapci jsou umístěni v zámeckém objektu, dívky, v budově nedaleko zámku, které říkáme „domeček“ a je součástí zámeckého areálu. Je zde zařízen i startovací byt. Děti jsou rozděleny do sedmi výchovných skupin, z nichž jsou čtyři skupiny chlapecké, dvě dívčí a jedna je pro nezletilé cizince bez doprovodu. Výchovné skupiny mají své tzv. „bytové jednotky“, ubytování jsou v pokojích maximálně po třech. Strava je částečně zajištěna ve zdejší školní jídelně, děti jsou vedeny k samostatnosti a připravují si i stravu v rámci svých skupin. Děti mají možnost získat výuční list ve třech oborech.

2. ZÁKLADNÍ ÚDAJE, REALIZAČNÍ TÝM MPP

Základní údaje:

Adresa zařízení:

Výchovný ústav, střední škola a školní jídelna Višňové, Zámek 1, PSČ 671 38

Ředitel VÚ: Mgr. Vladislav Popelka

Metodik prevence: Mgr. Ingrid Hazuchová

Výchovný poradce: Bc. Luděk Lustig

Etoped: Jan Peroutka, Mgr. Ingrid Hazuchová

Psycholog: Mgr. Tomáš Nagy

Lékař: MUDr. Petra Labovská

Důležité kontakty:

Policie ČR Jevišovice: 974 641 602, e-mail: zn.oop.jevisovice.podatelna@pcr.cz

Policie ČR: 158

Hasiči: 150

Záchranná služba: 155

Tísňová linka: 112

Toxikologická informační linka: 224 919 293, 224 915 402

Otevřené studijní obory:

65-51-E/02 Práce ve stravování

36-67-E/02 Stavební práce

41-52-E/02 Zahradnická výroba

Náplň práce etopeda, psychologa a metodika prevence

ETOPED:

- provádí komplexní speciálně pedagogickou diagnostiku,
- vykonává individuální a skupinové intervence s dětmi,
- vede vstupní pohovory s novými dětmi,
- řeší výchovné problémy dětí,
- nabízí odborné poradenství dětem, zákonným zástupcům a ostatním zaměstnancům VÚ,
- v případě krizových situací provádí intervenci,
- spolupracuje s externími odborníky a organizacemi, soudy, PČR,
- průběžně se vzdělává v etopedické problematice,
- účastní se pravidelných porad.

PSYCHOLOG:

- společně s preventivním týmem sestavuje MPP, Program proti šikaně, Protidrogový program, program proti útěkům,
- svolává schůzky specialistů
- vypracovává manuál s postupy v oblasti prevence sociálně patologických jevů,
- koordinuje činnost ostatních pedagogických pracovníků v rámci standardů kvality péče o klienty,
- koordinuje činnost pedagogických pracovníků v rámci patologických jevů a nevhodných projevů chování klientů vůči sobě (náznaky šikany)
- realizuje vlastní aktivity zaměřené na prevenci rizikových jevů,
- spolupracuje s učiteli, vychovateli, asistenty vychovatele, vede je k angažovanosti na realizaci plánu,
- spolupracuje s vedením školy, sociálními pracovníky, vychovateli a zákonnými zástupci,
- poskytuje informace z oblasti prevence ostatním pedagogům,
- průběžně se vzdělává v oblasti prevence.

METODIK PREVENCE:

- společně s preventivním týmem sestavuje MPP, Program proti šikaně, Protidrogový program, program proti útěkům,
- seznamuje s koncepcí prevence ostatní pedagogy,
- realizuje vlastní aktivity zaměřené na prevenci rizikových jevů,
- spolupracuje s učiteli, vychovateli, asistenty vychovatele, vede je k angažovanosti na realizaci plánu,
- spolupracuje s vedením školy, sociálními pracovníky, vychovateli a zákonnými zástupci,
- poskytuje informace z oblasti prevence ostatním pedagogům,
- průběžně se vzdělává v oblasti prevence,
- vede evidenci zápisů ze všech pořádaných preventivních akcí.

3. CHARAKTERISTIKA ZAŘÍZENÍ

Výchovný ústav ve Višňovém je speciální školské zařízení, jehož zřizovatelem je MŠMT České republiky, účel a předmět činnosti je vymezen zákonem č. 109/2002 Sb. Budovy VÚ se nachází v samém centru zámeckého parku se vzácnými dřevinami, na který navazují polnosti a sad.

V parku najdeme sportoviště, rybník i další lokality, které se využívají nejen v době vyučování, ale slouží především pro volnočasové aktivity dětí. V hlavní zámecké budově jsou umístěny čtyři skupiny chlapců, škola, školní jídelna, prádelna, kanceláře a další technické zázemí. Nedaleko od hlavní zámecké budovy se nachází tzv. „domeček“, kde jsou umístěny dvě skupiny dívek, na který navazuje bytový komplex kde je vybudován startovací byt pro zletilé klienty, kteří zůstávají v rámci dobrovolnosti, aby dokončili své studium.

V současné době je tento startovací byt využíván jako samostatná skupina pro nezletilé cizince bez doprovodu. Cizinci jsou zpravidla v našem zařízení umístěni na základě soudního usnesení o nařízení předběžného opatření podle ust. § 452 odst. 1 z.ř.s.

V současnosti je zde šest výchovných skupin pro děti a mladistvé, které mají na základě rozhodnutí soudu nařízenou ústavní výchovnou nebo uloženou ochrannou výchovu, dále nezletilí s předběžným výchovným opatřením, a to v zájmu jejich zdravého vývoje, řádné výchovy a zabezpečeného vzdělávání. Sedmá výchovná skupina je umístěna v startovacím bytě jako samostatná jednotka pro nezletilé cizince bez doprovodu.

Výchovné skupiny prošly rozsáhlou rekonstrukcí a modernizací. Děti zde mají k dispozici pokoje pro maximálně dvě osoby, sociální zázemí WC i koupelnu, společnou klubovnu a kuchyň.

Organizačně je zařízení rozděleno na výchovný ústav, střední školu a školní jídelnu. Personálně jsou zaměstnanci zařazeni na pedagogické, technicko-hospodářské a provozní pracovníky.

4. CÍLOVÁ SKUPINA:

Cílovou skupinou MPP jsou nezletilé osoby umístěné ve VÚ, jejich zákonní zástupci a zaměstnanci zařízení.

Ve VÚ jsou umístěni nezletilí ve věku zpravidla od 15 ti let do jejich zletilosti na základě soudního nařízení. V zájmu nezletilého bývá nařízená ústavní výchova i mladším dětem před dovršením 15tého roku dítěte a v případě potřeby je prodlužována do dosažení zletilosti, nebo v případech páchaní provinění je nezletilým uloženo trestní opatření, a to ochranná výchova. Nezřídka jsou zde umístěny děti mladší 15ti let. Jedná se o nezletilé chlapce a dívky se závažnými až extrémními poruchami chování, mnozí z nich již mají zkušenosti s protiprávním jednáním. Jsou zde také umístěni nezletilí, jež jsou v bezprostředním ohrožení jak ve svém vývoji, tak i ve vzdělání a výchově, a to na základě soudního rozhodnutí o předběžném výchovném opatření. Chlapci i dívky s nařízenou ústavní výchovnou nebo uloženou ochrannou výchovnou mohou na základě vlastní žádosti setrvat ve VÚ i po dosažení zletilosti z důvodu dokončení přípravy na budoucí povolání, které schvaluje ředitel zařízení.

5. MINIMÁLNÍ PREVENTIVNÍ PROGRAM

Cílem primární prevence je zabránit výskytu rizikového chování nebo co nejvíce omezit škody způsobené jeho výskytem v našem zařízení i mezi dětmi. Preventivní program je založen na podpoře vlastní aktivity žáků, pestrosti forem práce se žáky, zapojení celého pedagogického sboru výchovného ústavu, spolupráci se zákonnými zástupci žáků a ostatními zainteresovanými institucemi podílející se na prevenci sociálně patologických jevů. Pomáháme dětem utvářet zdravé hodnotové postoje, rozšířit oblast zájmů a podílíme se na jejich přípravě pro život tak, aby úspěšně pokračovaly ve vybraných studijních oborech podle předpokladů a zájmů, a tím měly vytvořenou základnu pro další život ve společnosti.

5.1 HLAVNÍ CÍLE MPP

Cíle dlouhodobé:

- prohlubovat povědomí umístěných dětí o sociálně patologických jevech a jejich možných důsledcích,
- ovlivnit problematiku rizikového chování na úrovni viditelných projevů chování mimo vymezenou normu,
- prohlubovat povědomí dětí o zdravém životním stylu,
- prohlubovat právní vědomí,
- posilovat komunikační dovednosti a zdravé sebevědomí, zkvalitnit vzájemnou komunikaci mezi dětmi navzájem, ale i dospělými,
- řešit problémy nenásilnou a společensky přijatelnou formou,
- prohloubení spolupráce mezi pedagogickými pracovníky (učitelé – vychovatelé – asistenti pedagoga – psycholog – speciální pedagog),
- průběžné vzdělávání všech pedagogických pracovníků i v oblasti prevence sociálně patologických jevů,
- pravidelné schůzky vedené psychologem a speciálním pedagogem,
- další prohloubení spolupráce s rodiči umístěných dětí,
- intenzivní spolupráce se sociálními kurátory, soudy a dalšími institucemi.

Cíle střednědobé:

- využívání i služeb externích odborníků,
- vytvoření pozitivního klimatu v jednotlivých výchovných skupinách a školních třídách,
- týmová spolupráce při řešení problémů dětí,
- prezentace aktivit zařízení (www stránky, rozesíláním informačních letáku zařízením v síti),
- poskytování dostatečně širokého spektra nabídky volnočasových aktivit.

Cíle krátkodobé:

- vést děti k dodržování stanovených pravidel dle vnitřního řádu zařízení,
- vést děti k vzájemné pomoci, ohleduplnosti, toleranci, snášenlivosti,
- vést děti k obraně proti manipulaci, umět se manipulaci bránit,
- preferovat sportovní a tělesné aktivity jako vhodnou činnost volného času, účast na kroužcích dle zájmu a schopností,
- podporovat vlastní aktivitu dětí (kulturní, sportovní, uměleckou atd.),
- podporovat preventivní program besedami, návštěvami kulturních a společenských akcí, exkurze, výlety apod.,

- využívání komunikační a informační technologie ve výuce a výchově,
- týmová spolupráce při řešení aktuálních problémů a problémových situací,
- týmová spolupráce při poskytování podpory v adaptaci na podmínky našeho zařízení nově přichozím dětem,
- týmová spolupráce při stabilizaci dětí po útěku.

Práce pedagogických pracovníků:

- vytvářet příjemné, bezpečné a klidné klima,
- chránit děti před šikanou, všimnout si varovných signálů šikany,
- včas odhalovat a předcházet rizikovému chování,
- vytvářet důvěryhodný vztah mezi dítětem a pedagogem,
- sledovat vývojové a individuální potřeby dětí,
- včas reagovat na aktuální stav rizikového chování,
- posilovat u dětí sebedůvěru, zdravé sebevědomí, podporovat rozvoj osobnosti dítěte,
- vést děti k aktivnímu a smysluplnému využití volného času,
- předcházet problémům s návykovými látkami,
- učit děti nést odpovědnost a důsledky za své chování,
- posilovat komunikační dovednosti, podporovat schopnost řešit problémy a konflikty asertivním způsobem bez agresivity
- včasné předávání informací mezi pedagogy (škola< a >výchova),
- zajistit odborné vzdělávání pedagogů v oblasti primární prevence,
- důsledně dodržovat Školní řád a Vnitřní řád VÚ,
- motivovat zákonné zástupce ke spolupráci.

Plán vzdělávání pedagogických pracovníků:

- v rámci odborně zaměřených pracovních porad,
- formou metodických materiálů,
- zveřejňováním zajímavých, tematických, odborných článků,
- metodik prevence informuje o nově získaných poznatcích na pedagogických poradách.

Spolupráce s rodiči a zákonnými zástupci:

- pedagogové maximálně spolupracují s rodinou,
- rodiče jsou informováni prostřednictvím www stránek VÚ.

Cíle vyplývající zmapováním situace v našem zařízení

- 1) Osvojování základních kompetencí v oblasti zdravého životního stylu.
- 2) Snižování užívání návykových látek.
- 3) Neakceptace záškoláctví, útěků, šikany, projevů agrese a násilí a zvýšená prevence úrazů.
- 4) Rozvoj zkušeností a dovedností potřebných k odmítání všech druhů rizikového chování, drogové závislosti, alkoholismu, kouření, poruch příjmu potravy, sebepoškozování, promiskuity.
- 5) Rozvíjet komunikaci s rodinou a zájmu rodiny o dítě.
- 6) Vést děti k dodržování stanovených pravidel.
- 7) Vést děti k obraně proti manipulaci, umět se účinně bránit.
- 8) Preferovat sportovní aktivity, účast na kroužcích, aktivní zapojení do společných skupinových aktivit.
- 9) Podporovat vlastní aktivitu dětí a rozvíjení jejich zájmu a zálib.
- 10) Podporovat program besedami, exkurzemi, výlety.

5.2 PROGRAM PREVENTIVNÍCH AKTIVIT PRO DĚTI:

- zaměření na problematiku v hodinách teoretické výuky občanské výchovy, českého jazyka a literatury, tělesné výchovy a zdravotní výchovy,
- aktivním přístupem v hodinách praktické výuky
- cílené zaměření na volné hodiny a volnočasové aktivity mimo vyučování,
- projekty a besedy se zaměřením na šikanu, užívání návykových látek, alkohol, agresi, promiskuitu, sexuální obtěžování a znásilnění, útky, záškoláctví, nezdravý životní styl, zneužívání soc. sítí,
- konzultace jednotlivých případů mezi spolupracujícími pedagogy (škola< výchova< vedení VÚ<), ale i rodinou,
- pomáhat dětem řešit jejich složité životní situace,
- dodržovat profesní kodex a mlčenlivost.

Realizace minimálního preventivního programu

Časový harmonogram jednotlivých preventivních aktivit není záměrně přesně stanoven. Naše zařízení aktuálně reaguje na objevenější problém, který se vyskytne jak už v rámci školy nebo výchovy. Prevence v nejširším smyslu se tedy prolíná všemi činnostmi, školní i mimoškolní výchovy, účastní se ho všichni zaměstnanci zařízení a v současné době je velká většina akcí a jejich plánování podřízena vládním, bezpečnostním a epidemickým nařízením v souvislosti s onemocněním Covid 19.

ŠKOLA:

- samostatná a skupinová práce, projektové vyučování, práce s internetem, DVD, práce s knihou, praktické činnosti, zručnost, nápodoba a kreativita,
- instrumentální podmiňování, učení vhladem
- výuka v parku
- diskuze, besedy, přednášky, exkurze, výlety.

VÝCHOVA:

- skupinové akce,
- ústavní akce,
- individuální a skupinové pohovory, schůzky skupin,
- spoluspráva dětí,
- nabídka volnočasových aktivit,
- individuální a týmová práce s problémovým dítětem,
- pravidelný kontakt se zákonnými zástupci,
- diskuze, besedy, přednášky, exkurze, výlety, společenské aktivity,
- spolupráce s OSPOD.

Personální zajištění prevence

ŘEDITEL, ZÁSTUPCE ŘEDITELE VÚ

- Vytváří materiální, personální a časové podmínky pro realizaci preventivních programů. V případě potřeby se osobně podílí na preventivních aktivitách.

METODIK PREVENCE

- Metodicky vede a koordinuje prevenci ve VÚ, sestavuje preventivní program a plán, realizuje, vyhodnocuje preventivní aktivity, spolupracuje s vedením VÚ v otázkách prevence.

ETOPED

- Spolupracuje na naplňování preventivního programu.
- V rámci etopedických intervencí s dětmi rozebírá témata prevence a sociálně patologických jevů.

PEDAGOG

- Spolupracuje na realizaci preventivních aktivit, sleduje a podílí se na řešení rizikového chování, spolupracuje s metodikem prevence, výchovným poradcem, zákonným zástupcem, OSPOD. Je členem realizačního týmu preventistů.

VYCHOVATEL

- Spolupracuje na realizaci preventivních aktivit, dodržuje stanovené jednotlivé postupy, přispívá k případnému odhalování a následnému řešení rizikového chování dětí a je členem realizačního týmu preventistů.

6. PLÁN AKCÍ V RÁMCI PRIMÁRNÍ PREVENCE PRO ŠKOLNÍ ROK 2021/ 2022

Září:

- beseda s metodikem prevence v rámci zahájení nového školního roku, ukotvení stanovených pravidel, VŘ VÚ,
- seznámení s využíváním schránky důvěry pro vzkazy od dětí, umístěna je tak, aby byla dětem dostupná po celý den – 1x škola, 1x výchova (schránka, kde mohou i anonymně sdělovat své problémy a potřeby),
- seznámení s možností individuálních konzultací s metodikem prevence.

Říjen:

- beseda s metodikem prevence na aktuální témata ve společnosti,
- pravidelné konzultace s metodikem prevence,
- celouštavní společné sportovní odpoledne v rámci zařízení.

Listopad:

- beseda s metodikem prevence,
- pravidelné individuální konzultace s metodikem prevence,
- beseda zaměřená na zdravý přístup k sobě,
- celouštavní společná odpolední aktivita- pingpongový turnaj.

Prosinec:

- beseda s metodikem prevence s aktuálním zaměřením,
- pravidelné individuální konzultace s metodikem prevence,
- příprava na společnou vánoční večeři, nadílku,
- výlet za pamětihodnostmi ČR ve vánočním období
- tvořivé aktivity dětí.

Leden:

- beseda s metodikem prevence – aktuální témata,
- pravidelné individuální konzultace s metodikem prevence,
- celouštavní společná odpolední aktivita – zimní sportovní činnosti,
- sportovní aktivita – návštěva bazénu.

Únor:

- beseda s metodikem prevence,
- pravidelné individuální konzultace s metodikem prevence,
- beseda s odborníky- Podané ruce, Dům na půli cesty,
- celouštavní společná odpolední aktivita- oslava Masopustu,
- komunikační techniky – verbální a neverbální vyjadřování,
- způsob a forma předkládání požadavků.

Březen:

- beseda s metodikem prevence,
- pravidelné individuální konzultace s metodikem prevence,
- beseda s odborníky z Centra pro léčbu návykových látek,
- výlet za pamětihodnostmi ČR
- celouštavní společná odpolední aktivita.

Duben:

- beseda s metodikem prevence,
- pravidelné individuální konzultace s metodikem prevence,
- beseda s pracovníky Věznice Znojmo,
- společné tvoření - Velikonoce,
- celouštavní společná aktivita - orientační běh s plněním úkolů.

Květen:

- beseda s metodikem prevence,
- pravidelné individuální konzultace s metodikem prevence,
- Sportovní aktivity – fotbalový a nohejbalový turnaj,
- výlet za pamětihodnostmi ČR,
- exkurze - Azylový dům.

Červen:

- beseda s metodikem prevence - Jak zvládnout prázdniny,
- pravidelné individuální konzultace s metodikem prevence,
- Sportovní aktivita - fotbalový a nohejbalový turnaj,
- Sportovní hry o pohár ředitele VÚ Višňové,
- Skupinové poznávací výlety do okolí.

Volnočasové aktivity

- využití internetu,
- návštěva kina, divadla,
- turistika v okolí městyse Višňové,
- společné celouštavní sportovní aktivity,
- fotbal, volejbal, přehazovaná, ping pong,
- netradiční disciplíny (chůdy, zatloukání hřebíků, aj.),
- výtvarné a pracovní techniky – tvoření pro radost a výzdobu VÚ,
- účast na ústavních sportovních hrách,
- účast na mimoústavních akcích- sport. dny, olympiády, ZUČ apod.,
- cykloturistika,
- zátěžové vycházky,
- návštěva bazénů
- výlety za poznáním významných památek naší země
- pěší turistika.

7. PRÁCE S CIZINCI BEZ DOPROVODU

V rámci práce s nezletilými cizinci bez doprovodu spolupracujeme s několika institucemi pro bezpečný pobyt nezletilých cizinců na území ČR. Nezletilým cizincům je bezplatně zabezpečeno právní a sociální poradenství, vzdělávací programy na podporu integrace cizinců, překonání jazykové a kulturní bariéry, akceptace etnické identity.

Práce spočívá v zajištění jazykových dovedností a přizpůsobení v cizojazyčné výuce, seznamování s mentalitou a zvyklostmi, specifika problémového chování a jednání umístěných cizinců.

Zvyšování a prohlubování kvalifikace v jazykových dovednostech našich zaměstnanců, on-line výuka, kontakt s tlumočnickem, překlady textů pro nezletilé cizince bez doprovodu a problematika navazování vztahů mezi klienty s důrazem na etnickou snášenlivost.

Spolupracující instituce:

- Policie ČR a soudy,
- OSPOD v rámci ČR,
- Tlumočnick do požadované řeči,
- Zařízení pro děti – cizince, DÚ, SVP a ZŠ Praha, Radlická 30,
- Organizace pro pomoc uprchlíkům Praha, Kovářská 4.

8. OSTATNÍ INFORMACE V OBLASTI PREVENCE

Zřízené schránky důvěry pro děti, kam mohou písemnou formou vřazovat své dotazy, potřeby, svěřovat se se svými problémy, připomínkami a návrhy. Schránky budou vybírány pravidelně každý týden metodikem prevence, který bude vzkazy předávat adresovaným osobám, v jiném případě v rámci individuálních konzultací dětem nabídne možnost o těchto problémech hovořit přímo osobně a tematicky pracovat se skupinou v obecné rovině daného problému.

Preventivní skupina se schází pravidelně každý měsíc, v případě krizové situace nebo mimořádné události svolává metodik prevence nebo člen skupiny preventivistů schůzku preventivistů neprodleně.

Intenzivní spolupráce

- s výchovným poradcem ve škole,
- s kolektivem pedagogů školy,
- s Policií ČR,
- s OSPOD,
- s mopedy,
- s psychologem
- s terapeutickou komunitou Salebra Tavíkovice,
- s organizací Podané ruce,
- s preventivní skupinou Věznice Znojmo,
- se školní lékařkou,
- s preventisty z jiných školských zařízení.

Strategie prevence bude všem pracovníkům i všem dětem našeho zařízení vždy volně dostupná k nahlédnutí ve sborovně školy, na vychovatelnách skupinových vychovatelů, ale i na určeném volně dostupném místě v zařízení.

Tento zpracovaný materiál je dokumentem otevřeným, bude aktuálně doplňován a podle aktuálních podmínek přehodnocován.

Důrazným doporučením je vždy:

- postupovat bez emocí,
- bez předsudků,
- strukturovaně,
- dbát na morální a etický kodex.

Během měsíce září materiál prošel připomínkovým řízením v rámci pedagogického sboru.

Přílohy:

Doporučené postupy při řešení sociálně patologických jevů

Příloha PP č. 1 – Program proti šikanování

Příloha PP č. 2 – Preventivní protidrogový program

Příloha PP č. 3 – Preventivní program zaměřený proti útěkům

Příloha PP č. 1 – Program proti šikanování

Program proti šikanování ve VÚ je sestaven na základě Metodického pokynu ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení. Cílem Programu proti šikanování je vytvořit v našem zařízení bezpečné, respektující a spolupracující prostředí. Psycholog našeho zařízení byl pověřen vypracováním postupu k prevenci šikany u nově přichozích klientů do našeho zařízení. Pedagogové se zaměřují na komunikaci a vztahy mezi žáky, a to bez ohledu na to, zda tam k projevům šikany již došlo, či ne.

Charakteristika šikany:

Šikana je způsob chování, umožňující většinou v bezprostřední komunikaci fyzickým a psychickým týráním druhých, získat nad nimi pocit převahy, moci či určité výhody. Jde o jednání agresivní, často nezákonné, ale trpěné a mnohdy podporované určitou skupinou. Lze je charakterizovat jako chování asociální. Podhoubí šikany je v osobnostních rysech týrajícího i jeho oběti a v lhostejnosti okolí, v sociální atmosféře, v některých ideologiích atd.

Šikanování

Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině jedinců, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky např. v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. K šikaně, nebo k náznakům šikany dochází u nově přichozích jedinců, kteří se ještě nesžili s novým výchovným prostředím. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako demonstrativní přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků. Rovněž se může realizovat prostřednictvím elektronické komunikace, jedná se o tzv. kyberšikanu.

Kyberšikana (někdy se používají i cizí výrazy jako kyber-mobbing, e-mobling apod.) představuje úmyslné urážky, vyhrožování, zesměšňování nebo obtěžování druhých prostřednictvím moderních komunikačních prostředků, většinou v delším časovém období. Kyberšikana se odehrává na Internetu (e-mail, ICQ, sociální sítě, videa na internetových portálech), nebo pomocí mobilního telefonu (SMS, zmeškané hovory). Pachatel často jedná anonymně, takže oběť netuší, od koho útoky pochází. Je jednou z forem psychické šikany. Je to využití ICT, zejména pak mobilních telefonů a internetu, k takovým činnostem, které mají někoho záměrně ohrozit, ublížit mu. Podobně jako u šikany tváří v tvář se jedná o úmyslné chování, kdy je oběť napadána útočníkem nebo útočnický. Povaha a provedení útoků pak určuje její závažnost.

Důležité znaky šikany:

Záměrnost, cílenost, opakování (není podmínkou), nepoměr sil, bezmocnost oběti, nepříjemnost útoku, samoučelnost agrese. Podstatnou vlastností šikany je skrytost. Ta je dána tím, že často odhalení zejména pokročilé šikany brání z rozličných důvodů a pohnutek všichni účastníci vyšetřování, včetně oběti. Z tohoto důvodu je důležité umět rozpoznat přímé a nepřímé signály šikany. Při vlastní diagnostice šikany je třeba zkoumat fenomén ze tří praktických pohledů – jako na nemocné chování, závislost a poruchu vztahů ve skupině. Za šikanu se nepovažuje škádlení a agrese, která nemá znaky šikanování (opakování, záměrnost). Například, když se tzv. „poperou“ dva stejně silní jedinci, nejde o šikanování, protože tu chybí nepoměr sil, kdy oběť se neumí nebo z různých příčin nemůže bránit.

Prevence šikany:

Je potřeba usilovat o vytvoření bezpečného prostředí v zařízení a za tím účelem:

- být všímavý a nepřehlížet „soupeřící hry“,
- podporovat solidaritu a toleranci,
- podporovat vědomí sounáležitosti,
- posilovat a vytvářet podmínky pro zapojení všech dětí do aktivit VÚ,
- rozvíjet jednání v souladu s právními normami s důrazem na právní odpovědnost jedince,
- aktivně zapojit do řešení problémů spolusprávu dětí.

Pedagogičtí pracovníci věnují zvýšenou pozornost zejména dvěma skupinám:

- potencionálním obětem šikany,
- potencionálním agresorům.

Obě tyto skupiny musí být pod neustálým pedagogickým vedením a v rámci reedukačních programů s nimi musí být cíleně pracováno. **Zvýšená pozornost tohoto jevu musí být věnována zejména na začátku školního roku, při odjezdech a po příjezdech z prázdnin a dovolených, před koncem školního roku v souvislosti s odchodem některých chlapců, dívek ze školského zařízení. S nástupem (přijetím) nových dětí z jiných ústavů nebo přímo z rodin. Dále v době společných akcí, kdy dochází k promíchání různých skupin a ke vzniku nových neformálních skupin. Také v době osobního volna.**

Prevence šikany se ve škole provádí ve vyučovacích hodinách: výchova ke zdraví, dramatická výchova, český jazyk a v třídnických hodinách. Na výchovných skupinách se prevence provádí v rámci večerních komunit s vychovateli a na schůzkách skupin.

Prevenčí se aktivně zabývá etoped a vedoucí vychovatel, kteří monitorují aktuální situaci ve školském zařízení, řeší aktuální problémy a aktivně pracují s problémovými jedinci. Pedagogičtí pracovníci zapisují všechny přestupky proti vnitřnímu řádu školského zařízení do denního hodnocení dítěte (v programu Evix) a jsou povinni v případě zjištění závažného přestupku (fyzické napadení spolužáka, vulgarita, aj.) zapsat vše do denního zápisu a do mimořádných událostí, následně je nutné udělit jedinci výchovné opatření.

Nepřímé (varovné) znaky šikanování mohou být např.:

- Jedinec často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády.
- Při týmových sportech bývá jedinec volen do mužstva mezi posledními.
- Při přestávkách vyhledává blízkost pedagogů.
- Má-li promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený.
- Působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči.
- Stává se uzavřeným.
- Jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené.
- Zašpiněný nebo poškozený oděv.
- Stále postrádá nějaké své věci.
- Odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy.
- Odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit.

Přímé znaky šikanování mohou být např.:

- Posměšné poznámky na adresu jedince, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet.
- Kritika, výtky na jeho adresu, zejména pronášené nepřátelským až nenávistným, nebo pohrdavým tónem.
- Nátlak na jedince, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil.
- Příkazy, které jedinec dostává od jiných vrstevníků, zejména pronášené panovačným tónem.
- Skutečnost, že se jim podřizuje.
- Nátlak na jedince k vykonávání nemorálních až trestných činů či k spoluúčasti na nich.
- Honění, strkání, šťouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvláště silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí.
- Rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout.

V právní praxi bývá pojem šikana používán jako synonymum pro „úmyslné jednání, které je namířeno proti jinému subjektu, a které útočí na jeho důstojnost“. Z hlediska výkladu pojmu šikanování není důležité, zda k němu dochází slovními útoky, fyzickou formou nebo hrozbou násilí.

Rozhodující je, když se tak děje úmyslně. U trestných činů, jejichž podstatou byla šikana, lze proto předpokládat, že právě s ohledem na rozšiřující případy podobných jednání bude skutek za trestný čin považován. Šikana bývá nejčastěji postihována podle ustanovení trestního zákona, a to jako:

- trestný čin omezování osobní svobod,
- trestný čin vydírání,
- trestný čin vzbuzení důvodné obavy,
- trestný čin loupeže,
- trestný čin ublížení na zdraví,
- trestný čin poškozování cizí věci,
- trestný čin znásilnění či pohlavního zneužívání.

Postup vyšetřující osoby, má-li podezření na šikanu:

- Co nejdříve zamezit styku mezi obětí a útočníkem.
- Konfrontovat svá podezření s dalšími kolegy.
- Co nejdříve oznámit své podezření vedení zařízení, etopedovi, vedoucímu vychovateli a konzultovat další postup.
- Mezi čtyřma očima vyslechnout více nezaujatých svědků, popřípadě konfrontovat svědky mezi sebou
- Je zejména důležité získat odpovědi na následující otázky:
  - 1) **Kdo** je obětí, popřípadě **kolik** obětí je?
  - 2) Kdo je agresorem, kolik agresorů je. Kdo z nich je iniciátor, kdo aktivní účastník šikanování a kdo je obětí i agresorem?
  - 3) Co kdy, kde a jak dělali agresoři obětem?
  - 4) K jak závažným agresivním a manipulativním projevům došlo?
  - 5) Jak dlouho šikana trvá?
- Vyslechnout oběť – citlivě, diskrétně, zaručit bezpečí a důvěrnost informací.

Neřešit problém před celou třídou nebo skupinou!

- Zajistit ochranu oběti šikany.
- Teprve nyní vyslechnout agresory, případně konfrontovat agresory mezi sebou.

Nikdy však konfrontace obět' s agresorem!

- Vytipovat nejslabší článek, dovést je k přiznání či vzájemnému obviňování.
- Svolat poradu vedení, která na základě shromážděných informací posoudí, zda se jedná o šikanu a jaký je její stupeň závažnosti (stupně 1-3 počáteční šikana, 4-5 šikana v pokročilém stádiu), navrhne další postup vůči obětem, agresorům i třídě či skupině jako celku.
- Rozebrat situaci ve třídě či skupině (vynechat citlivé detaily), vysvětlit nebezpečí a důsledky šikany, oznámit potrestání viníků. Skupinu dále pozorně sledovat.

Na celém vyšetřování spolupracují všichni pedagogičtí pracovníci, rozhovory jsou vedeny většinou ředitelem zařízení, zástupcem ředitele, vedoucím vychovatelem a etopedem. O celé záležitosti je následně udělán zápis a ke každému jedinci zapsána informace do jeho plánu individuálního rozvoje.

Pokud se potvrdí podezření o šikaně, nastávají tyto opatření:

1. Překonání šoku pedagogického pracovníka a bezprostřední záchrana oběti. Oběť je okamžitě izolována od agresorů a převedena na jinou skupinu, případně zdravotní izolaci.
2. Domluva pedagogických pracovníků na spolupráci a postup vyšetřování
3. Pedagogičtí pracovníci zabrání domluvě agresorů na křivé výpovědi!!!
4. Individuální rozhovory se svědky – provádí vedoucí vychovatel a etoped.
5. Pokračující pomoc a podpora – zajišťuje psycholog.
6. Nahlášení Policii ČR – provádí zástupce ředitele.
7. Vlastní vyšetřování – v kompetenci Policie ČR ve spolupráci s ostatními pedagogickými zařízeními.

Dojde-li k závažnějšímu případu šikanování nebo při podezření, že šikanování naplnilo skutkovou podstatu trestného činu, oznámí se tato skutečnost Policii ČR a OSPOD.

V případě negativních dopadů šikanování na oběť, zajistíme péči pedagogicko-psychologické poradny nebo dalších odborníků – klinických psychologů, psychoterapeutů nebo psychiatrů. Nadále pracujeme s agresorem (jeho náhled na jeho chování, motivy). V případě potřeby mu též zprostředkujeme péči PPP nebo jiných odborníků - klinických psychologů, psychoterapeutů nebo psychiatrů.

Pro sankcionování agresorů lze užít i následující běžná opatření:

- 1) snížení hodnocení,
- 2) zákaz nadstandardních aktivit,
- 3) zařazení do hodnotící skupiny „C“,
- 4) snížení kapesného v rámci záporného opatření.

O závažnějších případech šikanování bude ve spolupráci s OSPOD informována PČR a následně soud, bude podána žádost o dočasné umístění agresora v zařízení se speciálním režimem.

Nejčastější chyby:

- Pedagogové nepracují s faktem zásadní odlišnosti řešení u počátečních a u pokročilých šikan.
- Při vyšetřování se nebere zřetel na trauma, stud a mlčenlivost oběti.
- Berou se vážně falešní svědci, kterým poručil „šéf“ agresorů.
- Bezprostředně se konfrontuje výpověď týraného žáka s výpověďmi jeho „mučitelů“.
- Pedagog vyšetřuje šikanu přímo ve třídě nebo mezi ostatními na skupině.

Odpovědnost školského zařízení chránit dítě před šikanou

Školské zařízení má objektivní odpovědnost za děti a žáky. V souladu s ustanovením § 29 zákona č.561/2004Sb. Školský zákon, ve znění pozdějších předpisů, jsou školy a školská zařízení povinny zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování. Z tohoto důvodu pedagogický pracovník šikanování mezi dětmi předchází, jeho projevy neprodleně řeší a každé jeho oběti poskytne okamžitou pomoc.

Školské zařízení má ohlašovací povinnost při výskytu šikany v následujících případech:

- dojde li v souvislosti se šikanou k jednání, které by mohlo naplňovat znaky přestupku nebo trestného činu, obrací se školské zařízení na PČR. Trestní oznámení je možné podat na státní zastupitelství.

- dojde li k šikaně v průběhu vyučování, s ním souvisejících činností anebo poskytování školských potřeb, má školské zařízení povinnost tuto skutečnost oznámit zákonnému zástupci jak žáka, který byl útočníkem, tak žáka, který byl obětí. Tato povinnost vyplývá ze školského zákona (§ 22b). Skutečnost, že dítě někoho šikanovalo nebo bylo šikanováno, lze chápat jako významnou skutečnost, která v průběhu vzdělávání nastala.

- školské zařízení ohlašuje OSPOD takové skutečnosti, které nasvědčují tomu, že dítě je v ohrožení buď proto, že ho ohrožuje někdo jiný nebo proto, že se ohrožuje svým chováním samo – v případě šikany se jedná o všechny případy, které školské zařízení oznámilo policejnímu orgánu nebo státnímu zástupci a dále případy, které výše uvedeným nebyly oznámeny i přesto, že se stalo něco závažného, protože nebyl zákonný důvod.

- z hlediska zákona č.40/2009 Sb., trestní zákoník, část druhá, hlava I – trestné činy proti životu a zdraví (§ 140 - § 418) ve znění pozdějších předpisů, může šikanování žáků naplňovat skutkovou podstatou trestných činů či provinění. Proviněním se rozumí trestný čin spáchaný mladistvým – díl 6 zákona č. 218/2003 Sb. Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů.

- trestné činy ve vztahu ke kyberšikaně. Kyberšikana obdobně jako školní šikana sice není sama o sobě trestným činem ani přestupkem, ale její projevy mohou naplňovat skutkovou podstatu např. těchto trestných činů: nebezpečné pronásledování (stalking, § 354 t.z.), účast na sebevraždě (§ 144 t.z.), porušení tajemství dopravovaných zpráv (§ 182 t.z.), porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí (§ 183 t.z.). Pedagogický pracovník, kterému bude znám případ šikanování a nepřijme v tomto ohledu žádné opatření, se vystavuje riziku trestního postihu pro neoznámení, případně nepřekážení trestného činu (§ 367 t.z.). V úvahu přicházejí i další trestné činy jako např. nadřizování (§ 366 t.z.) či schvalování trestného činu (§ 365 t.z.), v krajním případě i podněcování (§ 364 t.z.).

- každý pracovník je povinen se řídit metodickým pokynem ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních, které v roce 2016 Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy rozšířilo a zpřesnilo opatření k řešení šikany a kyberšikany ve školách. Spolupráce předškolních zařízení, škol a školských zařízení s Policií ČR při prevenci a při vyšetřování kriminality dětí a mládeže a kriminality na dětech a mládeži páchané. Nedodržování tohoto programu a metodického pokynu MŠMT zaměstnancem VÚ, může mít za následek porušení trestního řádu ČR a vystavení se stíhání orgány činnými v oblasti trestního práva.

Příloha PP č. 2 – Protidrogový program

Užívání návykových látek lze považovat za rizikové chování, na kterém se podílí mnoho faktorů. Vydefinování rizikových faktorů pomáhá najít vhodné a účinné intervence a předcházet hlubším negativním dopadům, které ovlivňují rozvoj osobnosti a uplatnění mladého člověka v životě. Rizikové faktory působící převážně na děti v našem zařízení jsou: nefungující rodinný systém, užívání návykových látek ve vrstevnické skupině, užívání návykových látek u rodičů, poruchy chování a jiné rizikové chování.

Vymezení základní terminologie

Abstinence od návykových látek

– zdržení se nebo vzdání se nějaké substance, která způsobuje požitěk.

Experimentální užívání návykových látek

– jednorázová zkušenost, nejvýše 2-3 zkušenosti v životě.

Rekreační užívání návykových látek

– příležitostné/pravidelné užívání návykových látek je zakomponované do životního stylu zejména mladých lidí, nepůsobí vážné zdravotní, sociální a ekonomické problémy.

Problémové užívání návykových látek

– je dlouhodobé perorální, intravenózní a jiné užívání návykových látek. Problémové užívání většinou způsobuje zdravotní, sociální a ekonomické problémy.

Závislé užívání návykových látek

– bývá nepřetržitě a pravidelné, určuje životní styl a působí vážné poškození somatické, psychologické a sociální.

Intoxikace

– je užití chemické či přírodní látky, která působí změnu chování a tělesných funkcí, jedná se o otravu zdravého stavu mysli a těla.

Informace o nejčastějších návykových látkách, se kterými mohou mít zkušenost děti umístěné v našem zařízení

Alkohol – je návyková látka, s kterou se dítě setká nejdříve – nejčastěji v rodině nebo u vrstevníků. Je to vysoce tolerovaná návyková látka, jejíž užívání může vést k rizikovému chování. Alkohol je snadno dostupný. České děti začínají s konzumací alkoholu, což je nejdříve v EU (přibližně 11 let). Alkohol má vliv na psychiku a mozek, což se projevuje v chování podle množství požitého alkoholického nápoje. Při nižších dávkách má stimulační efekt – zpsuje náladu, sebevědomí, mnohmluvnost, při vyšších dávkách se snižuje sebekritičnost, zábrany, zvyšuje se agresivita. *Abstinenční příznaky – úzkost, nespavost, třes, delirium, křeče, epileptické záchvaty.*

Tabák – S kouřením začínají již malé děti a brzy se u nich rozvine psychosociální závislost, až u 70% kuřáků vzniká fyzická závislost na nikotinu. *Abstinenční příznaky – snížená schopnost zvládat stres, špatná nálada, deprese, zlost, frustrace, neklid, úzkost, bolesti hlavy.*

Marihuana – Účinné látky se nazývají cannabinoidy. Mají psychotropní efekt a další využitelné vlastnosti, např. při léčbě bolesti a při různých chorobách. Sušené listy marihuany mají výrazné aroma. Další forma je hašiš, což je konopná pryskyřice, která má barvu tmavě zelenou až hnědou. Psychická závislost se objevuje u dlouhodobých uživatelů, nebývá zvýšená tolerance na návykovou látku ani výrazné odvykací příznaky. U určitých osob může dojít k rozvinutí psychických problémů – deprese, úzkosti, paniky vedoucí k sebepoškozování, může dojít k poruchám myšlení

a krátkodobé paměti, rozvoji paranoidního stavu. Většina těchto stavů po odeznění intoxikace ustupuje. Marihuana bývá u mladých lidí nejčastěji zneužívanou nelegální návykovou látkou. *Abstinenční příznaky – nespavost, zvýšená aktivita, ztráta chuti k jídlu.*

Těkavé látky – ředidla, lepidla, plynné látky

Jedná se o vysoce nebezpečné chemikálie. Tyto látky ovlivňují mozek – centrální mozkovou soustavu. Toluén je nejčastěji užíván už malými dětmi, neboť je snadno dostupný a levný, občas ho kupuje i někdo starší. Rodiči bývají rizika s experimentováním podceňováni. Účinek je krátkodobí a brzy odezní. Dostavuje se euforie, poruchy vnímání, halucinace, poruchy vědomí a spánku, agrese. Toluén vyvolává psychickou závislost. Nebezpečnost této látky spočívá v neodhadnutí dávky. Může dojít k bezvědomí až komatu, k srdeční zástavě, zástavě dechu nebo udušení zvracením. Trvale poškozuje mozek – je to rozpouštědlo, po němž člověk hloupne, stává se agresivním. *Abstinenční příznaky – podrážděnost, deprese, nespavost.*

Metamfetamin

Jedná se o stimulační návykovou látku – má budivý efekt, ovlivňuje centrální mozkovou soustavu. U nás je nejčastěji znám pod názvem pervitin. Pervitin zrychluje myšlení, zvyšuje motorické tempo, vytváří třes, zahání únavu, vyvolává euforii a příjemné pocity tělesné a duševní, snižuje chuť k jídlu. Po užití pervitinu má jedinec rozšířené zornice očí, zvýšený tep a krevní tlak, zvýšenou celkovou aktivitu organismu, intoxikovaný je hovorný, neklidný, v dobré náladě, ztrácí zábrany, zvyšuje se jeho sexuální pud. Osoba intoxikovaná pervitinem může mít sklony k agresivnímu chování. *Abstinenční příznaky – apatie, dlouhý spánek, deprese, nervozita, podrážděnost, neklid.*

Heroin

Řadí se mezi opioidy, které se používají jako léky proti bolesti (analgetika), léky proti kašli (antitusika). Injekční aplikace látky je vysoce riziková. Má rychlý vliv na centrální nervový systém, potlačuje bolest, působí euforii, má tlumivé a zklidňující účinky. Často se apatie střídá s nespavostí, únavou a podrážděností. Na jeho pravidelném používání vzniká i fyzická závislost, takže syndrom odnětí látky (abstinenční příznaky) je provázen velkými bolestmi a dalšími závažnými somatickými problémy. *Abstinenční příznaky – vodnaté oči, ztráta chuti k jídlu, podrážděnost, třes, panika, nevolnost, zimnice, pocení, bolest svalů a kloubů, průjem.*

Extáze

Pod pojem „extáze“ řadíme celou řadu synteticky vyrobených stimulačních látek s halucinogenním potenciálem. Dnes se v tabletách, které jsou označovány jako extáze, objevuje celá řada látek. U mladých lidí patří mezi velmi rozšířenou návykovou látku. Mladí lidé ji užívají na tanečních akcích, v klubech a na masových tanečních festivalech. Uživatelé extázi považují za bezpečnou a příjemnou. Uživatel extáze hodně tančí a nepocítuje vyčerpání, to může být nebezpečné a může dojít k dehydrataci. *Abstinenční příznaky – deprese, ztráta paměti, impulzivní chování a návaly paniky.*

Postup při práci s intoxikovaným jedincem

Při zjištění intoxikace i v malé míře, provede pedagog zápis do hodnocení dítěte a do mimořádných událostí, kde popíše projevy intoxikace i svůj postup, opatření při potlačování rizik spojených s intoxikací. Při intoxikaci ve větší míře, konzultuje s vedením zařízení, popřípadě s lékařem a dále postupuje dle jejich instrukcí. V případě akutních, nezvladatelných intoxikací, kontaktuje pedagogický pracovník okamžitě odbornou zdravotnickou péči prostřednictvím RZP. Dále o svém postupu informuje vedení VÚ.

Nevhodné reakce pedagoga mohou lehce vyprovokovat konfliktní situaci, která u osoby pod vlivem OPL snadno přeroste v agresi. Určit u osoby, že je pod vlivem OPL, není jednoduché, jde vždy o odhad závisící na osobních zkušenostech pedagoga a úrovni jeho znalostí psychologie.

Komunikace s člověkem pod vlivem návykových látek není vždy jednoduchá a bez potíží. Může se vyskytovat celá řada nepříjemných okolností, při kterých je ohrožen pedagog i uživatel. S uživatelem jednejte tak, aby toto jednání nevedlo ke zbytečné fyzické nebo slovní agresi ze strany uživatele nebo pedagoga. Účinnou zbraní je zachovávat klid.

Obecné zásady:

Vlastní komunikace musí být velmi **obezřetná, výstižná, jasná, strukturovaná a co nejkratší**. Zabraňte zbytečným slovním výměnám, **je třeba jednat z pozice autority, rázně, nikoli agresivně a arogantně**. Nereagujte na všechny podněty, které jsou vysílány směrem k vám. **Intonace hlasu** by měla být **bez emočního zabarvení**, pozor na vlastní **neverbální projevy**, i ten může **vyprovokovat agresi**. Nutno dodržovat oční kontakt (znesnadňuje lhaní), je třeba **jej přerušovat a zbytečně neprodlužovat**. Namísto kategorických záporů **volit mírnější formu nesouhlasu** (bylo by vhodnější atd.). Přizpůsobit rychlost a složitost mluvy stavu a možnostem chápání uživatele. **Nereagovat podrážděně na jeho výpady. Při komunikaci si vždy všimněte jakékoliv změny chování a buďte ve střehu. Nikdy nevíte, jak se uživatel zachová. Je nutná trpělivost, klidné a rozvážené jednání!**

Člověk, který užívá návykové látky delší dobu, může prožívat stavy, při kterých se cítí ohrožen svým okolím a chová se nepředvídatelně. Objevují se známky paniky a úzkosti, může dojít k jednání, které ohrožuje zdraví a život uživatele a jeho okolí, zejména neočekávaný pokus o útěk, výskok z okna, sebepoškození, agrese. Je-li to možné, je vhodná přítomnost lékaře a velmi klidné jednání.

Předávkování hrozí hlavně u těch, kteří užívají opiáty a těkavé látky. Všechny reakce jsou utlumeny, postižený není schopen hovořit, upadá do bezvědomí, pokud mluví, není mu rozumět. Může přestat dýchat a zemřít. V tomto případě je nezbytné poskytnutí první pomoci a přivolání rychlé záchranné služby s lékařem. Je-li předávkovaný při vědomí, je třeba zajistit veškeré informace o zkonsumované látce, popř. uchovat její zbytky a předat ji lékaři. Při intoxikaci těkavými látkami je pak nutno zajistit dostatek čerstvého vzduchu. U intoxikovaných stimulačními látkami a halucinogeny je třeba dohledu více osob! Ošetřete případná zranění, zabraňte prochlazení a snažte se s osobou komunikovat, aby neztratila vědomí.

Je-li předávkovaný v bezvědomí, zajistěte činnost životně důležitých orgánů (srdce, dýchání), uložte jej do stabilizované polohy, ošetřete případná zranění, zabraňte prochlazení a do příjezdu lékaře kontrolujte činnost srdce a dýchání. V případě zástavy je nutno srdeční masáž dle zásad pro poskytování první pomoci. Nikdy se osobě v bezvědomí nesnažte podat tekutiny nebo vyvolat zvracení!

Řešení problematického užívání návykových látek

Děti, které mají zkušenost s užíváním návykových látek, mohou docházet na terapii a v případě prokázané závislosti je jim věnována zvláštní individuální péče. Pokud mají zájem o detoxifikační režim, je toto možné domluvit. Pro dlouhodobější léčbu závislosti se mohou přemístit do psychiatrické léčebny. O rizikovém chování dítěte souvisejícím s užíváním návykových látek, informuje odborný pracovník zařízení zákonné zástupce, OSPOD a dětskou lékařku.

V případě, že se v zařízení **nalezne neznámá látka**, u které bude mít pedagog podezření, že **se může jednat o zakázanou látku**, postupuje takto:

- 1) O nálezů vytvoří písemný záznam.
- 2) Vyrozumí Policii ČR.
- 3) V případě časové překážky na straně Policie vedoucí pracovník se svědkem s použitím gumových/latexových rukavic vloží látku do obálky, napíše datum, čas a místo nálezů. Obálku přelepí, přelep opatří razítkem zařízení a svým podpisem. Obálku uschová do trezoru a po příjezdu PČR předává.
- 4) Informuje vedení zařízení.

V případě, že má pedagog důvodné podezření, že **některé z dětí má návykovou látku u sebe**, postupuje takto:

- 1) Okamžitě informuje vedení VÚ.
- 2) Jelikož se jedná o důvodné podezření ze spáchání trestného činu, respektive provinění v případě nezletilých osob, nebo přestupku, řešení této situace spadá do kompetence Policie ČR.
- 3) Bezodkladně vyrozumí Policii ČR, zkonzultujete s ní další postup a informujete zákonného zástupce nezletilého.
- 4) Nezletilého je nutné mít do příjezdu Policie ČR odděleného od ostatních dětí, ale zásadně pod dohledem. **U nezletilého se v žádném případě neprovádí osobní prohlídka nebo prohlídka jeho věcí.**

Lze se také telefonicky obrátit na toxikologické informační středisko, co dělat při akutní otravě a získat pokyny, jak poskytnout první pomoc a jak postupovat dále. Pro rychlý kontakt v případě akutní otravy na telefonních číslech: 224 919 293 nebo 224 915 402, důležité je si připravit přesné informace o druhu a množství požitě látky, celé jméno, rodné číslo, váhu a zdravotní pojišťovnu nezletilého. Další možný kontakt lze použít ke konzultaci problému neakutního charakteru, odpověď se neposkytuje okamžitě. I zde je nutné dodat co nejpřesnější podklad, celé jméno, rodné číslo a zdravotní pojišťovnu nezletilého na e-mail: tis@vfn.cz.

Příloha PP č. 3 – Preventivní program zaměřený proti útěkům

Útěky a toulky jsou relativně závažnější formou poruch chování. V případě jejich opakování se dají považovat za chování *asociální*.

Útěk lze interpretovat jako určitou variantu únikového jednání. Dítě řeší svůj akutní problém útekem z prostředí, které se mu zdá jako ohrožující nebo jinak nepřijatelné. Dítě není schopno tuto situaci zvládnout zralejším způsobem. Pokud dítě utíká z domova, může to být signál, že rodina nefunguje jako zdroj jistoty a bezpečí a ve své funkci nějakým způsobem selhává. Je důležité si uvědomit, že jako poruchu chování diagnostikujeme až útěk opakovaný, jednorázový čin nemůže být považován za poruchu chování.

Formy útěků:

Reaktivní, impulzivní útěky

– jejich smyslem může být potřeba úniku, je to obranná reakce. Útěk je signálem zoufalství nebo varováním. Dítě se však zpravidla chce vrátit. Může se jednat o ojedinělý akt a už se nemusí opakovat.

Chronické útěky

– bývají připravené, plánované, dítě se většinou nechce vrátit. Časté u dětí z nefunkčních rodin, deprivovaných, týraných, zneužívaných. Vzácněji mohou souviset s disharmonickým vývojem osobnosti.

Útěky z ústavních zařízení (DD, VÚ)

– mohou být reakcí na omezení svobody či vytržení z prostředí, které pro dítě představuje zázemí.

Toulání je charakterizováno dlouhodobým opuštěním domova, které většinou navazuje na útěky. Může být výrazem nedostatečné citové vazby k lidem a zázemí, které je dysfunkční, dítěti na něm nezáleží nebo je odmítá. Může se toulat samo nebo v partě. Bývá často propojeno s dalšími odchylkami v chování, sloužícími jako prostředek k zajištění obživy – krádeže, prostituce aj. U dospívajících je riziko, že se toto chování stane návykem. Opět naplní diagnostická kritéria pro poruchu chování tehdy, když je opakované. U starších dětí jsou útěky a toulání ve spojení s disharmonickým vývojem osobnosti, mnohdy poruchy chování s nepříliš nadějnou prognózou. Toulání spolu s citovou nepřipoutaností či nezakotveností zapadá také do symptomatologie psychické deprivace.

Preventivní opatření k eliminaci útěků dětí ze zařízení

Pozitivní výchovná opatření

- intervence etopeda a psychologa zařízení, s orientací na rodinnou situaci, vrstevnické vztahy a popřípadě vztahy partnerské,
- motivace prostřednictvím spolupráce s osobami odpovědnými za výchovu a kurátory se zaměřením na častější dovolenky a kontakt s rodinou, popřípadě partnery,
- zařazování pozitivních motivací, které vedou ke stabilizaci dítěte v zařízení (zařazení do skupiny vrstevníků se stejnými, nebo podobnými zájmy a podpora vrstevnických vztahů),
- včasné a důrazné řešení patologických skupinových jevů (šikana, nepřijetí dítěte skupinou) krizové intervence (etoped, psycholog, vedoucí vychovatel), řešení situace s pomocí PČR, přemístění dítěte (v rámci zařízení, skupiny popřípadě přemístění do jiného zařízení),
- nabídka celodenních vycházek v souladu s VŘ zařízení,

- upřednostňování společných, skupinových vycházek, individuální vycházky problémových dětí za doprovodu asistenta pedagoga,
- sepisování cílených dohod mezi pedagogy a dítětem se zaměřením na stabilizaci dítěte,
- možnost návštěv v souladu s VŘ,
- intenzivní práce s dětmi se sklony k útěkům a s dětmi u nichž jsou zachyceny signály k útěku (pravidelné pohovory se zaměřením na vysvětlení a náhled situace dítěte s pozitivní a optimistickou vizí budoucnosti) etoped, psycholog, vedoucí vychovatel, vychovatelé,
- **všechny děti mají v odpoledních činnostech přístup na internet, zde mohou své příspěvky, stížnosti, žádosti a návrhy anonymně zaslat na vuvisnovehelp@seznam.cz. Další možnost je vhodit své napsané příspěvky do schránky důvěry, která se nachází na přístupových dveřích k vedoucímu vychovateli.**

Negativní výchovná opatření

- neposkytnutí kapesného za dny strávené na útěku dle §31 odst. 2 Zákona 109/2002 Sb.,
- snížení výše příspěvku o 50 % za celý den útěku dítěte ze zařízení dle § 30 odst. 3 Zákona 109/2002 Sb.

Komplexní shrnutí preventivního charakteru

Všechna pozitivní i negativní opatření jsou týmově projednávána na komunitních setkáních, skupinách dětí, poradách specialistů zodpovědných za výchovu dětí a podrobně etopedem zpracovány do PROD.

Ve Višňovém dne 29. 09. 2021

Mgr. Vladislav POPELKA
ředitel VÚ, SŠ a ŠJ Višňové

Použité zkratky:

MPP – minimální preventivní program
 MP – metodik prevence
 VÚ – výchovný ústav
 DD – dětský domov
 DÚ – diagnostický ústav
 SVP – středisko výchovné péče
 VŘ – vnitřní řád
 PČR – policie České republiky
 OSPOD – oddělení sociálně právní ochrany dětí
 PROD – program rozvoje osobnosti dítěte
 RZP – rychlá zdravotní péče
 OPL – omamné psychotropní látky
 EU – Evropská unie
 t.z. – trestní zákoník

Vypracovala: Mgr. Ingrid Hazuchová, MBA metodik prevence